

I.

A front mögött kilenc kilométerrel állomásoztunk. Tegnap váltottak fel minket; teleettük magunkat fehér babbal és marhahússal, jóllakottak és elégedettek voltunk. Még estére is jutott mindenkinek egy tele csajka, sőt a kolbász- és kenyéradagot is megduplázták – ez már döfi. Ilyesmi már rég nem fordult elő: a paradicsomfejű kantinszakács valósággal ránk erőlteti az ételt, ha valaki az útjába kerül, int a merőkanalával és jól telerakja a csajkáját. Teljesen kétségbeesik, mert fogalma sincs, hogyan ürítse ki a gulyáságyúját. Tjaden és Müller valahonnan előkerítettek egy-egy mosdótálat, és színültig teletöltetik maguknak, hogy legyen tartalékuk. Tjaden falánkságból teszi, Müller óvatosságból. Hogy Tjaden hová teszi, amit megeszik, mindenki előtt rejtély. Olyan sovány, mint egy keszeg, és az is marad mindig.

De ami a legfontosabb, az a dupla adag dohány. Mindenki kapott tíz szivart, húsz cigarettát és két adag bagót, ez már igazán tisztességes dolog. Én elcseréltem a bagómat Katczinskyval cigarettáért, így negyven cigarettám van. Ez elég lesz egy egész napra.

Igaz, ez a nagy kényeztetés nem igazán illet meg minket. Nem ilyen gavallér a porosz. Mindezt egy tévedésnek köszönhetjük.

Két héttel ezelőtt előre kellett mennünk, le kellett váltanunk egy másik csapatot. Elég nyugodt volt a frontszá-

kaszunk, az élelmezési altiszt visszaérkezésünk napjára a szokásos ételadagot rendelte, és egy százötven emberből álló századról gondoskodott. Ám éppen az utolsó napon meglepően erős ágyútűz alá vettek minket, az angol tüzéség folyamatosan lőtte állásainkat, így aztán súlyos veszteséggel csupán nyolcvanan tértünk vissza.

Éjszaka vonultunk be és azon nyomban leheveredtünk, hogy végre rendesen kialudjunk magunkat; Katczinskynek különben teljesen igaza van: egész elviselhető lenne a háború, ha többet alhatna az ember. Elöl, a harcállásban képtelenség aludni, és azért tizennégy nap mégis csak sok alvás nélkül.

Dél felé járt már az idő, amikor kezdtünk kimászni a barakkokból. Fél órával később már csajkával a kezünkben a gulyáságyú előtt sorakoztunk, amely zsírtól csöpögött és tápláló illatot árasztott. Elöl álltak persze a legéhesebbek: a kis Albert Kropp, aki a legtisztább fejű volt közöttünk, éppen ezért még csak örvezető; Müller V., aki mindig tankönyveket cipelt magával és a hadiériettségiről álmodozott – a pergőtűzben fizikatételeket magolt! –; a körszakállas Leer, aki fölöttébb kedveli a tisztibordélyok lányait, esküszik, hogy a lányok hadparancsra hordanak selyeminget, és századostól fölfele minden kuncsaft előtt meg kell fürdeniük; végül én vagyok a negyedik, Paul Bäumer. Mind a négyen tizenkilenc évesek vagyunk, és mind a négyen ugyanabból az osztályból kerültünk a frontra.

Szorosan mögöttünk állnak a barátaink. Tjaden, a velünk egykorú sovány lakatos, a szakasz legnagyobb zabálója. Soványan ül neki az evésnek és olyan dagadtan kel föl az asztaltól, mint egy állapotos poloska; a hasonló korú Haie Westhus, tőzegfejtő, aki simán a kezébe tud fogni egy komiszkenyeret és megkérdezi: na, találjátok ki, mi van a kezemben; Detering, egy paraszt, aki folyton csak a tanyá-

jára és a feleségére gondol; és végül Stanislaus Katczinsky, a csoportunk vezetője, aki egy szívós, ravasz, agyafűrt negyvenéves fickó, az arca földszínű, szeme kék, a válla lóg és kitűnő szimata van, ami a veszélyes helyeket, a jó ételeket és a lógást illeti. A mi csoportunk állt a gulyáságyú előtt kigyózó sor elején. Türelmetlenkedni kezdtünk, mert a gyanútlan konyhás még mindig csak állt és várt.

Végül Katczinsky odakiáltott neki:

– Na, nyisd már ki a levesesfazekadat, Heinrich! Látjuk, hogy megfőtt már az a bab!

A fiú álmosan rázta a fejét.

– Előbb mindenkinek itt kell lenni.

Tjaden vigyorgott.

– Hisz mindnyájan itt vagyunk!

Az altiszt még mindig nem sejtett semmit.

– Jó is lenne! Hát hol vannak a többiek?

– Azokat te ma itt nem fogod megetetni! Vagy a táborig kórházban vannak, vagy a tömegsírban.

A szakács megdöbbsent, amikor megtudta az igazságot. Megtántorodott.

– És én még százötven emberre főztem.

Kropp oldalba bökte.

– Akkor most végre egyszer jóllakunk. Na gyerünk, kezd már el!

Tjaden arcán hirtelen valami megvilágosodás suhant át. Hegyes egéarca valósággal fényleni kezdett, ravaszul összehúzta a szemét, arca megrándult. Közelebb lépett a konyháshoz:

– Ember, akkor te kenyeret is százötven emberre kapsz, mi?

Az altiszt elképedten és szórakozottan bólintott.

Tjaden megragadta a ruháját.

– És kolbászt is?

A paradicsomfejű megint bölintott.

Tjaden állkapcsa megremegett.

– Dohányt is?

– Igen, mindent.

Tjaden sugárzó képpel nézett körül.

– A mindent, mekkora malacunk van! Hiszen akkor minden a miénk! Akkor mindenki – várjatok csak –, igen, mindenki pont dupla adagot kap!

Ekkor azonban a paradicsomfejű magához tért és azt mondta:

– Azt nem lehet.

Csak hogy a dolog most már minket is izgatott, felbátorodtunk és közelebb húzódtunk.

– Aztán miért nem, sárgarépafej? – kérdezte Katczinsky.

– Ami százötven emberre van, nem lehet nyolcvané.

– Majd megmutatjuk neked, hogy lehet – morogta Müller.

– Az ételt megehetitek felőlem, de adagot csak nyolcvan emberre adhatok ki – makacskodott a paradicsomfejű.

Katczinsky dühbe gurult.

– Téged is csak leváltanak, nem? Nem nyolcvan emberre kaptál ellátást, hanem a második századnak és kész. Azt pedig kiadod. A második század mi vagyunk.

Jól megszorongattuk a fickót. Senki se szerette, az ő hibája volt, hogy a lövészárokból az ételt jó párszor késve és hidegen kaptuk meg, mert egy kis gránáttűzben már úgy berezelt, hogy nem mert a kondérjával közelebb merészkedni, így a mi ételhordozóink sokkal nagyobb utat voltak kénytelenek megtenni, mint a többi század ételhordozói. Bulcke, az első század szakácsa, sokkal jobb fickó volt. Bár olyan kövér volt, mint a hörcsög télen, de ha arra került a sor, maga cipelte a kondért a tűzvonalba.

Már éppen a megfelelő hangulatban voltunk ahhoz, hogy kitörjön egy kis csetepaté, amikor felbukkant a századparancsnokunk. Megtudakolta, min veszekedtünk, és futólag megjegyezte:

– Valóban, tegnap komoly veszteségeink voltak.

Aztán belekukkantott a kondérba.

– Úgy tűnik, már jó a bab.

A paradicsomfejű bölintott.

– Zsírral és hússal főztem.

A hadnagy ránk nézett. Tudta, mit gondolunk. Különben is tudott egyet s mást, mert köztünk nőtt fel és al-tisztként került a századhoz. Még egyszer felemelte a fedőt és beleszagolt a kondérba. Elmenőben azt mondta:

– Hozzatok nekem is egy tányérral. Az adagokat pedig elosztjuk. Szükségünk lesz még rá.

A paradicsomfejű ostoba képet vágott. Tjaden körbetáncolta.

– Most megkaptad! Úgy tesz, mintha ő lenne az élelmezésvezető. És most rajta, vén szalonnavadász, de ne-hogy elszámold magad!

– Akaszd fel magad! – sziszegte a paradicsomfejű.

Majd megpukkadt mérgében. Mindez ellenkezett a józan ésszel, a paradicsomfejű már nem értette a világot. És mintha meg akarta volna mutatni, hogy neki már minden mindegy, önként kiosztott még fejenként negyed kiló műmézet.

Ma tényleg jó napunk van. Még posta is jött, szinte mindenki kapott pár levelet és újságokat. Majd kilógunk a barakkok mögötti rétre. Kropp egy margarinosbödön ke-rek fedelét szorongatja a hóna alatt.

A rét jobb szélén van egy nagy fedett tömeglatrina, állandó épület. De ez csak az újonckoknak való, akik még nem tanulták meg, hogyan kell mindenből hasznot húzni. Mi valami jobbat keresünk. Mindenütt szétszórva apró, egyszemélyes bódék állnak még, ugyanerre a célra. Ezek négyzetesek, tiszták, fából készültek, körös-körül zártak, az ülésük kifogástalan és kényelmes. Az oldalukon fogók is vannak, így aztán hordozhatóak.

Hármat kör alakban összetolunk, és kényelmesen helyet foglalunk. Két órán keresztül biztosan itt fogunk tanítani.

Emlékszem még rá, milyen kellemetlenül éreztük magunkat a kaszárnnyában újoncként, amikor a közös latrinát kellett használnunk. Ajtók itt nincsenek, húsz ember ül egymás mellett, mint a vonaton. Egyetlen pillantással mindenkit szemmel lehet tartani – na igen, a katona mindig legyen szem előtt.

Időközben többet is megtanultunk, mint egy kis szeméremérzet leküzdését. Lassanként egészen más dolgokban is nagy tapasztalatra tettünk szert.

Itt kint a réten azonban a dolog egész élvezetes. Nem is tudom, miért voltunk korábban olyan bátortalanok ilyesmiben, hiszen ez éppoly természetes, mint az evés vagy az ivás.

Talán nem is kellene ennyi szót vesztegetni az egészsre, ha nem játszana ez nálunk olyan fontos szerepet és nem lett volna nekünk ez annyira új – a többieknek ez már rég magától értetődő volt.

A katonának sokkal fontosabb terület a gyomra és az emésztése, mint bármely más embernek. Szókincsének háromnegyed része innen származik, és a legnagyobb örömének, de a legmélyebb felháborodásának is az innen származó kifejezések szolgálnak magvas aláfestést. Le-

hetetlen is egyébként, hogy az ember más módon ugyanilyen pontosan és világosan fejezze ki magát. Családunk és tanáraink alaposan elcsodálkoznak majd, ha egyszer innen hazakerülünk, de hát itt mindenki így beszél.

Számunkra ezek a folyamatok kényszerű nyilvánosságuk folytán visszanyerték ártatlan jellegüket. Sőt mi több: mindez oly magától értetődővé vált a szemünkben, hogy ezeknek a dolgoknak a kedélyes elintézését legalább annyira értékeljük, mint egy szépen kialakított, bombabiztos fedezéket. Nemhiába hívták az ilyen jellegű fecsegést „latrinabeszédnek”: ezek a helyek pótolják a katonák számára a pletykasarkot és a törzsasztalt a kocsmában.

Pillanatnyilag jobban érezzük magunkat, mint a legszébb fehér csempés luxusvécében. Az csupán higiénikus lehet, ez itt viszont szép.

Csodálatos, gondtalan órák ezek. Felettünk a kék ég. A horizonton sárga, napsugárban fürdő, rögzített léggömbök és a légvédelmi ágyúkból kilőtt lövedékek fehér felhőcskéi. Időnként kéve alakban felívelnek, ha egy repülő vesznek célba.

A front tompa moraja csupán távoli viharként hallatszik el hozzánk. A mellettünk elrepülő poszméhek zaja hangosabb nála.

És körülöttünk mindenütt virágos rét. A fűszálak gyöngéd bugái ringatóznak, káposztalepkék repkednek a késő nyári langyos, lágy szélben, leveleket és újságokat olvasgatunk, cigarettázunk, levesszük a sapkákat és magunk mellé tesszük, a szél játszik a hajunkkal, játszik a szavainkkal és a gondolatainkkal.

A három bódé ott áll a ragyogó piros pipacsok között.

A margarinos bődön tetejét a térdünkre rakjuk. Kítűnő asztal a skatjátékhoz. Kropp hozza a kártyát. Minden

játszma után licit következik. Életünk végéig elüldögél-nénk itt.

A barakkok felől harmonika hangja hallatszik. Néha letesszük a kártyát és egymásra nézünk. Aztán egyikünk megszólal: „Gyerekek, gyerekek...”; vagy: „Ez rosszul is végződhetett volna...”, és egy pillanatra elhallgatunk. Van bennünk valami erős, visszafojtott érzés, mindnyá-
jan érezzük, kimondatlanul is. Könnyen megeshetett vol-
na, hogy ma nem ücsörgünk itt a bódéinkban, átkozottul
közel voltunk hozzá. Ezért olyan új és éles minden – a
piros pipacs, a jó étel, a cigaretta és a nyári szellő.

Kropp azt kérdezi:

– Láttá még valaki közületek Kemmerichet?

– A St. Josephben fekszik – mondom.

Müller szerint a felső combját lőtték át, ezzel haza is
kerülhet.

Elhatározzuk, hogy délután meglátogatjuk.

Kropp elővesz egy levelet.

– Kantorek üdvözl benneteket.

Nevetünk. Müller elhajtja a cigarettáját és azt mondja:

– Nem bánám, ha itt volna!

Kantorek volt az osztályfőnökünk, hegyes egér arcú, szi-
gorú kis ember, aki mindig sűrű szalonkabátot hordott.
Alakja Himmelstoss altisztéhez hasonlított, a „kloster-
bergi rémé”-hez. Amúgy elég komikus, hogy a világ sze-
rencsétlenségét milyen gyakran okozzák kis emberek,
sokkal energikusabbak és elviselhetetlenebbek, mint a
nagy növésűek. Mindig is óvakodtam attól, hogy olyan
frontszakaszra kerüljek, ahol a századparancsnok kis
ember, az ilyenek legtöbbször átkozott sintérek.

Kantorek a tornaórákon olyan hosszasan szónokolt ne-
künk, hogy végül vezetésével az egész osztály zárt sorokban
a kerületi parancsnokságra vonult, és jelentkezett katoná-
nak. Még most is magam előtt látom, ahogy a szemüvegén
keresztül ránk nézett, és elfogódott hangon kérdezte:

– Ugye bevonultok, bajtársak?

Ezek a nevelők oly gyakran készenlétben tartják az ér-
zelmeiket, hiszen óránként ki is kell mutatniuk. De erről
akkor még fogalmunk sem volt.

Egyikünk ugyan habozott és nem nagyon akarózott
neki velünk tartani. Joseph Behm volt az, egy kövér, ke-
délyes fiú. Aztán mégiscsak hagyta magát rábeszélni,
máskülönben úgyszólván lehetetlenné tette volna magát. Ta-
lán többen is egyetértettek vele, de senki nem vonhatta
ki magát ez alól, mert a „gyáva” szó még a szülők szó-
tárában is gyakran előfordult akkoriban. Az embereknek
halvány fogalmuk sem volt arról, mi vár rájuk. A legoko-
sabbak tulajdonképpen az egyszerű, szegény emberek
voltak, ők kezdettől fogva szerencsétlenségnek tartották
a háborút, míg a jómódúak azt sem tudták, hová legye-
nek örömükben, pedig éppen nekik kellett volna tisztáb-
ban látni a következményeket.

Katczynsky szerint ennek a műveltség az oka, az butít-
ja el az embert. Kat pedig tudja, mit beszél.

Különös módon éppen Behm esett el az elsők között.
Egy roham alkalmával lövést kapott a szemébe és mi ha-
lottnak hittük, ezért otthagytuk. Nem vihettük magunk-
kal, mert hanyatt-homlok hátráltunk. Délután egyszer
csak hallottuk, ahogy kiabál és láttuk, ahogy ide-oda kú-
szik a frontvonalon. Csak eszméjét veszítette a lövéstől.
Mivel semmit sem látott és majd megőrült a fájdalomtól,
nem keresett fedezéket, így aztán odaátról lelőtték, mi-
előtt bármelyikünk érte mehetett volna.